

EUROOPA KOHTU OTSUS (kolmas koda)

13. juuli 2006*

Kohtuasjas C-61/05,

mille esemeks on EÜ artikli 226 alusel esitatud liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi, mis esitati 10. veebruaril 2005,

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: P. Guerra e Andrade ja W. Wils, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis,

hageja,

versus

Portugali Vabariik, esindajad: L. Fernandes ja N. Gonçalves,

kostja,

* Kohtumenetluse keel: portugali.

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja esimees A. Rosas, kohtunikud J. Malenovský (ettekandja),
S. von Bahr, A. Borg Barthet ja U. Lõhmus,

kohtujurist: E. Sharpston,

kohtusekretär: R. Grass,

arvestades kirjalikus menetluses esitatut,

olles 4. aprilli 2006. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

¹ Euroopa Ühenduste Komisjon palub oma hagi Euroopa Kohtul tuvastada, et:

- kuna Portugali Vabariik on oma õigusaktides sätestanud videotootjate kasuks rendiõiguse, siis on Portugali Vabariik rikkunud nõukogu 19. novembri 1992. aasta direktiivi 92/100/EMÜ rentimis- ja laenutamissoiguse ja teatavate autoriõigusega kaasnevate õiguste kohta intellektuaalomandi vallas (EÜT L 346,

lk 61; ELT eriväljaanne 17/01, lk 120) (viimati muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiiviga 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (EÜT L 167, lk 10; ELT eriväljaanne 17/01, lk 230) (edaspidi „direktiiv”) artikli 2 lõikest 1 tulenevaid kohustusi;

- kuna Portugali Vabariik on oma õigusaktides tekitanud segaduse selles osas, kes peab rendiõiguse üleandmisel maksma tasu esitajatele, siis on Portugali Vabariik rikkunud kohustusi, mis tulenevad direktiivist 92/100/EMÜ, täpsemalt selle artiklist 4 koosmõjus selle direktiivi artikli 2 lõigetega 5 ja 7.

Õiguslik raamistik

Ühenduse õigus

- 2 Direktiivi esimese põhjenduse kohaselt:

„liikmesriikide seaduste ja tavadega autoriõigusega kaitstud teostele ja autoriõigusega kaasnevate õiguste objektidele pakutav kaitse on rentimise ja laenutamise osas erinev; sellised erinevused võivad tekitada kaubandustõkkeid ja konkurentsi moonutamist, mis takistavad siseturu loomist ja nõuetekohast toimimist”.

3 Direktiivi seitsmes põhjendus kõlab järgmiselt:

„autorite ja esitajate järjepidev loometegevus ja kunstiline tegevus eeldab piisavat sissetulekut ning eelkõige fonogrammide ja filmide tootmiseks vajalikud investeeringud on eriti suured ja riskantsed; sellise sissetuleku ja tehtud investeeringute tagasisaamise saab tulemuslikult kindlustada ainult juhul, kui asjaomaste õiguste omanikele on tagatud piisav õiguskaitse”.

4 Direktiivi artikli 2 lõigetes 1, 5 ja 7 sätestatakse:

„1. Rentimise ja laenutamise lubamise ja keelamise ainuõigus kuulub järgmistele isikutele:

- autorile tema teose originaalide ja koopiate puhul,
- esitajale tema esitatud teose salvestise puhul,
- fonogrammi tootjale tema toodetud fonogrammi puhul, ja

- filmi esmasalvestise tootjale tema filmi originaali ja koopiate puhul. Käesoleva direktiivi kohaldamisel tähendab termin „film” kinematograafilist või audio-visuaalset teost või liikuvaid pilte, koos heliga või ilma.

[...]

5. Ilma et see piiraks löike 7 kohaldamist, kui esitajad sõlmivad filmi tootjaga kas individuaalselt või kollektiivselt lepingu filmi tootmise kohta, eeldatakse, et kui lepingutingimustes ei ole sätestatud teisiti, on sellise lepingu sõlminud esitaja andnud oma rendiõiguse üle, võttes arvesse artikli 4 sätteid.

[...]

7. Liikmesriigid võivad sätestada, et filmi tootmist käsitleva lepingu allakirjutamisega esitaja ja filmi tootja vahel antakse luba rentimiseks, tingimusel et sellise lepinguga on ette nähtud õiglane tasu artikli 4 tähenduses. [...]"

5 Direktiivi artikli 4 järgi:

„1. Kui autor või esitaja on andnud oma fonogrammi või filmi originaali või koopiaga seotud õigused üle või neist loobunud fonogrammi või filmi tootja kasuks, säilib kõnealusel autoril või esitajal õigus saada rentimise eest õiglast tasu.

2. Autorid ja esitajad ei saa loobuda õigusest saada rentimise eest õiglast tasu.

3. Õiglase tasu saamise õiguse haldamise võib usaldada autoreid või esindajaid esindavatele kollektiivse esindamise organisatsioonidele.

4. Liikmesriigid võivad reguleerida, kas ja millises ulatuses võib kehtestada õiglase tasu saamise õiguse haldamise kollektiivse esindamise organisatsioonide poolt, ning sätestada isikud, kellelt see tasu sisse nõutakse.”

Siseriiklik õigus

6 Direktiiv võeti Portugali õigusesse üle 27. novembri 1997. aasta dekreetseadusega nr 32/97, millega kehtestati kohustus maksta tasu esitajatele, kes olid üle andnud oma rendiõiguse (*Diário da República* I, A-seeria, nr°275, 27.11.1997, lk 6393; edaspidi „dekreetseadus”).

7 Dekreetseaduse artikkel 5 määrab:

„1. Autoril, kes annab üle või loovutab fonogrammi, videosalvestise või filmi originaali või koopia rendiõiguse fonogrammi või filmi tootjale, on võõrandamatu õigus õiglasele renditasule.

2. Lõike 1 kohaldamisel tootja kohustatud maksma tasu, mille kokkuleppe puudumise korral määrab vahekohus kooskõlas seadusega.”

8 Dekreetseaduse artikli 7 kohaselt:

„1. Levitamisoigus, mis hõlmab tasuta rendile andmise ja laenutuse õigust, on tagatud ka:

a) esitajale tema esitatud teose salvestise puhul;

b) fonogrammi või videosalvestise tootjale tema toodetud fonogrammi või videosalvestise puhul ja;

c) filmi esmasalvestise tootjale tema filmi originaali ja koopiate puhul.

2. Lõikes 1 nimetatud õigused ei lõpe nimetatud objektide müügi või mõne muu levitamistoiminguga.

3. Samuti kui lõigete 1 ja 2 puhul, on filmi esmasalvestise tootjal filmi originaali ja koopiate reprodutseerimise õigus.

4. Käesoleva dekreetseaduse kohaldamisel tähendab mõiste „film” kinematograafilist või audiovisuaalset teost või liikuvaid kujutisi, koos heliga või ilma.”

9 Nimetatud dekreetseaduse artiklis 8 sätestatakse:

„Juhul kui ei ole sätestatud teisiti, eeldatakse esitajate ja filmitootja vahel filmitootmislepingu sõlmimise puhul esitaja poolt rendiõiguse tootjale üleandmist tootjale, ilma et see piiraks võõrandamatut õigust õiglasele tasule kooskõlas artikli 5 lõikega 2.”

Kohtueelne menetlus

10 Komisjon juhtis 31. märtsi 2003. aasta kirjas Portugali ametivõimude tähelepanu oma kahtlustele direktiivi nõuetekohase ülevõtmise kohta osas, milles dekreetseadus tagab rentimise ainuõiguse video tootjatele ja ei täpsusta, kes vastutab renditasu maksmise eest. Seetõttu esitas komisjon neile sellekohase teabenõude.

11 Määratud tähtaja jooksul vastust saamata ja leides, et Portugali õigusnormid on vastuolus direktiivi artikli 2 lõigetega 1 ja 4, algatas komisjon EÜ artikli 226 alusel liikmesriigi kohustuste rikkumise menetluse, saates Portugalile 19. detsembril 2003 märgukirja.

- 12 Portugali Vabariik esitas 8. jaanuari 2004. aasta kirjas oma seisukohad. Kuigi seisukohad puudutasid komisjoni 31. märtsi 2003. aasta teabenõuet, eeldas komisjon, et need seisukohad on ka vastuseks märgukirjale.
- 13 Kuna komisjon ei pidanud Portugali Vabariigi esitatud selgitusi rahuldavaks, saatis ta 9. juulil 2004 põhjendatud arvamuse, kutsudes nimetatud liikmesriiki võtma arvamuse järgimiseks vajalikke meetmeid kahe kuu jooksul arvamuse kättesaamisest.
- 14 Kuna komisjon ei saanud täiendavat teavet, otsustas ta esitada käesoleva hagi.

Hagi

Esimene etteheide: direktiivi artikli 2 lõike 1 rikkumine

Poolte argumendid

- 15 Komisjon väidab, et direktiivi artikli 2 lõige 1 ei anna vastupidi dekreetseadusele filmi esmasalvestise tootja rentimise lubamise ja keelamise ainuõigust video tootjale.

- 16 Komisjoni arvates on selles sättes olev loetelu ammendav ja seetõttu on ainult filmi esmasalvestise tootjal, mitte video tootjal, filmi originaali ja koopiade laenutamise lubamise ja keelamise õigus ainult filmi esmasalvestise tootjal, mitte videotootjal. Seda loetelu ei saa mingil juhul pidada üksnes minimaalseid või täiendavaid tingimusi kehtestavaks. Ainult filmi esmasalvestisel on ühenduse õiguse eriline kaitse. Filmide koopiade kaitsmine autoriõigusega kaasneva õigusega ei ole põhjendatud, kuna filmide koopiadel puudub kirjandus- või kunstiteostega „kaasnemise” seos.
- 17 Seega toob dekreetseadus vastupidi direktiivis ettenähtule kaasa selle, et filmi esmasalvestise tootja ei saa kasutada oma ainuõigust, kuna tal ei ole filmi rentimise ja laenutamise lubamise ja keelamise õigust.
- 18 Portugali Vabariik märgib kostja vastuses, et dekreetseaduse vastuvõtmise tähtajal omistas Portugali autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste koodeks (Código do Direito de Autor e dos Direitos Conexos) fonogrammi- ja videotootjatele võrdse seisundi. Selleks et tagada seda võrdsust ja vältida ebavõrdsust kahe nimetatud tootja tegeliku staatuse vahel, on seadusandja lisanud ka loetelu isikutest, kellele omistatakse fonogrammi- või videotootjate ainuõigused. Eesmärgiga kohaldada siseriikliku õigussüsteemi tingimusi võrdsustab dekreetseadus videotootjad fonogrammitootjatega ja annab seetõttu videotootjatele laiemat kaitset kui neil on ühenduse õigusest tulenevalt.
- 19 Muuhulgas leiab Portugali Vabariik, et direktiiv ise on mitmeti mõistetav. Kuna artikli 2 lõikes 1 kasutatakse ebatäpset mõistet „film”, on direktiivis tegelikult ilmselt ühendatud sellesama mõistega kinematograafilised teosed ja videole salvestatud teosed. Samuti on võimalik järeldada, et filmi esmasalvestise tootja võib samas olla ka filmi koopiade tootja.

- 20 Lõpuks toob liikmesriik esile, et dekreetseadus oleks direktiiviga vastuolus ainult siis, kui siseriiklikud õigusnormid oleksid vastuolus direktiivi eesmärkidega, kui dekreetseadus takistaks siseturu toimimist või kui see rikuks kolmandate isikute õigusi. Seega ei tekita dekreetseaduse kohaldamine ühtegi tegelikku raskust ei siseturu tasandil ega ka liikmesriigi tasandil, kuna ei piirata mitte kellegi õigusi, mis tulenevad direktiivist, ega ei ole esitatud mitte ühtegi kaebust selle kohta.

Euroopa Kohtu hinnang

- 21 Esmalt tuleb märkida, et esimese etteheitega tõstatatakse küsimus, kas rentimise ainuõigus on omistatud ka videotootjatele.
- 22 Samas ei loo ainuõiguse omistamine videotootjatele lihtsalt lisaks direktiivi artikli 2 lõikes 1 sätestatule veel üht täiendavat õigustatud isikute kategooriat, vaid vastupidi, seab käesoleval juhul kahtluse alla konkreetsed selle sättege ette nähtud ainuõigused.
- 23 Direktiivi artikli 2 lõige 1 omistab filmi originaali ja koopiade rentimise ja laenutamise lubamise ja keelamise ainuõiguse filmi esmasalvestise tootjale. Seetõttu ei jääks juhul, kui video tootjale omistataks ka õigus kontrollida videosalvestise rentimist, esmasalvestise tootjale enam ainuõigust.

- 24 Sellist tõlgendust toetab direktiivi eesmärk, milleks on ühtlustatud õiguskaitsse tagamine ühenduses autoriõiguste valdkonnas rentimis- ja laenutamissoiguse ning autoriõigusega kaasnevate õiguste osas (vt 28. aprilli 1998. aasta otsus kohtuasjas C-200/96: Metronome Musik, EKL 1998, lk I-1953, punkt 22).
- 25 Mis puudutab täpsemalt esimest põhjendust, siis on direktiivi eesmärk kõrvaldada liikmesriikides esinevad erinevused autoriõigusega kaitstud teoste rentimise ja laenutamise osas selleks, et vähendada kaubandustõkkeid ja konkurentsi moonutamist. Juhul kui selle direktiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt oleks liikmesriikidel lubatud anda erinevatest isikutest koosnevatele gruppidele õigus lubada või keelata rentimist või laenutamist, ei oleks see eesmärk ilmselgelt saavutatav.
- 26 Selles osas on Euroopa Kohus juba sedastanud, et videosalvestiste turustamine võib toimuda nii müügi kui ka rentimise teel. Liikmesriigi võimalus keelata nende rentimine võib mõjutada videosalvestiste turgu selles liikmesriigis ja seega mõjutada kaudselt ühendusesisest kaubavahetust nende kaupade osas (vt 17. mai 1988. aasta otsus kohtuasjas 158/86: Warner Brothers jt, EKL 1988, lk 2605, punkt 10).
- 27 Teisalt tuleb meenutada, et vastavalt direktiivi seitsmendale põhjendusele on fonogrammi- ja filmitootjate rentimise ainuõiguse kaitses õigustatud fonogrammi ja filmi tootmiseks vajalike eriti suurte ja riskantsete investeeringute tagasisaamise vajadusega, mis on uute teoste loomiseks mõõdapääsmatu (vt eespool viidatud kohtuotsus Metronome Musik, punkt 24).

- 28 Videosalvestiste loomiseks vajalikud investeeringud on nii suured ja riskantsed, et need vajavad erilist kaitset. Euroopa Kohus on juba nentinud helisalvestiste paljundamise erilist lihtsust (vt eespool viidatud kohtuotsus *Metronome Musik*, punkt 24). Kuigi seda seisukohta väljendati helisalvestiste suhtes, on uute tehnoloogiate areng samuti lihtsustanud kujundisalvestiste paljundamist.
- 29 Järelikult ei ole dekreetseadus direktiiviga kooskõlas osas, milles ta näeb ette rendiõiguse omistamise ka videotootjatele.
- 30 Seda järeldust ei muuda Portugali Vabariigi argument, et Portugali õigusest tuleneva eesmärgi „kohaldada siseriikliku õigussüsteemi tingimusi” saavutamiseks omistatakse videotootjatele fonogrammitootjatega võrdne seisund.
- 31 Väljakujunenud kohtupraktika järgi ei saa liikmesriik toetuda oma õiguskorras eksisteerivatele sätetele, valitsevale praktikale või olukorrale, et õigustada direktiiviga kehtestatud kohustuste ja tähtaegade järgimata jätmist (vt eelkõige 10. aprilli 2003. aasta otsus kohtuasjas C-114/02: komisjon vs. Prantsusmaa, EKL 2003, lk I-3783, punkt 11, ja 16. detsembri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-358/03: komisjon vs. Austria, EKL 2004, lk I-12055, punkt 13).
- 32 Kuna liikmesriigi kohustuste rikkumine on objektiivse olemusega (vt eelkõige 17. novembri 1993. aasta otsus kohtuasjas C-73/92: komisjon vs. Hispaania, EKL 1993, lk I-5997, lk 19), siis kujutab ühenduse õiguse sätetega kehtestatud kohustuse täitmata jätmine endast iseenesest kohustuse rikkumist ning tähtsust ei oma asjaolu, et selline täitmata jätmine ei ole kaasa toonud negatiivseid tagajärgi (vt eelkõige 21. septembri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-392/96: komisjon vs. Iirimaa, EKL 1999, lk I-5901, punktid 60 ja 61, ja 26. juuni 2003. aasta otsus

kohtuasjas C-233/00: komisjon vs. Prantsusmaa, EKL 2003, lk I-6625, punkt 62). Seetõttu tuleb tagasi lükata Portugali Vabariigi argument, et liikmesriigi kohustuste rikkumine ei ole põhjustanud mitte ühtegi tegelikku raskust.

- 33 Lähtudes eeltoodud põhjendustest, tuleb nõustuda etteheitega, et Portugali Vabariik on rikkunud direktiivi artikli 2 lõiget 1.

Teine etteheide: direktiivi artikli 4, koosmõjus selle direktiivi artikli 2 lõigetega 5 ja 7, rikkumine

Poolte argumendid

- 34 Komisjon on arvamusel, et osas, milles esitaja rendiõigus kantakse üle rendiõiguse ülekandmine filmitootjale, on dekreetseadus segadust tekitav, kuna see võib puudutada kahte erinevat tootjat, nimelt videotootjat ja filmi esmasalvestise tootjat.

- 35 Dekreetseaduse artikli 5 lõike 2 kohaldamisel on tootja kohustatud maksma renditasu. Seetõttu tekivad esitajatel raskused ettenähtud tasu saamisel, kuna nad ei tea, kumb tootja selle tasu maksmise eest vastutab. Selles osas on direktiiv selgelt mõistetav: ainult filmi esmasalvestise tootja võib olla esitajalt rendiõiguse omandaja ja vastutav neile ettenähtud tasu maksmisel. Selline ülevõtmine, nagu on toimunud dekreetseadusega, soodustab tegelikult koopiatoöstust.

- 36 Portugali Vabariik vaidleb vastu väitele dekreetseaduse segadust tekitava olemuse kohta. Vastupidist kinnitavate tõendite puudumisel on kohustus maksta esmasalvestise tootjal. Veelgi enam, igasugune ebaselgus ei tulene mitte ainult dekreetseadusest, vaid ka direktiivis esitatud mõiste „film” määratlusest.

Euroopa Kohtu hinnang

- 37 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on iga liikmesriik kohustatud direktiive ellu viima viisil, mis vastab täielikult nende õiguslike olukordade selguse ja kindluse nõuetele, mille ühenduse seadusandja on liikmesriikides asuvate asjaomaste isikute huvides kehtestanud. Selleks tuleb direktiivi sätteid rakendada vaieldamatu sunni jõuga ning nõutava konkreetsuse, täpsuse ja selgusega (vt 4. detsembri 1997. aasta otsus kohtuasjas C-207/96: komisjon vs. Itaalia, EKL 1997, lk I-6869, punkt 26).
- 38 Kõigepealt tuleb hinnata, kas direktiivi artikli 2 lõiked 5 ja 7 näevad ette, et esitajate õigused võivad olla seaduse alusel filmitootjatele eelduslikult üle antud või üle läinud. Vastutasuks sellise üleandmise eest tagab direktiivi artikkel 4 esitajale õiguse õiglasele tasule.
- 39 Dekreetseaduse artikkel 8 võimaldab esitajal anda rentimise ainuõiguse üle „filmitootjale” seda mõistet rohkem täpsustamata. Dekreetseaduse artikli 5 kohaselt vastutab videosalvestise ning filmi originaali või koopia rendiõiguse üleandmisel tasu maksmise eest „filmitootja”. Nende kahe artikli koosmõjus tõlgendamine võimaldab jõuda järeldusele, et videotootja kuulub mõiste alla ning on vastutav tasu maksmise eest.

- 40 Seetõttu tunnistab ka Portugali Vabariik ise, et tema dekreetseadus on mitmeti mõistetav.
- 41 Seevastu kui rendiõiguse üleandmist puudutav direktiivi artikli 4 lõige 1 nimetab „filmitootjat”, siis tegelikult mõeldakse selle all ainult filmi esmasalvestise tootjat. Videosalvestised ei kuulu nimetatud artikli mõjualasse, videotootjale ei saa kohaldada „filmitootja” kohta käivaid sätteid.
- 42 Järelikult tekib direktiivi sellise ülevõtmise tõttu olukord, mis võib raskendada Portugali esitajatel ettenähtud tasu saamist, kuna on ebaselge, kes on see tootja, kes vastutab direktiivi artiklis 4 ette nähtud õiglase tasu maksmise eest.
- 43 Neil põhjustel tuleb nõustuda etteheitega, mille kohaselt direktiivi artikkel 4 koosmõjus selle direktiivi artikli 2 lõigetega 5 ja 7 on ebaõigesti üle võetud.
- 44 Eeltoodust tulenevalt tuleb tuvastada, et kuna Portugali Vabariik on oma õigusaktides sätestanud videotootjate kasuks rendiõiguse, siis on Portugali Vabariik rikkunud direktiivi artikli 2 lõikest 1 tulenevaid kohustusi, ja kuna Portugali Vabariik on oma siseriiklikus õiguses tekitanud segaduse selles osas, kes peab rendiõiguse üleandmisel maksma esitajatele tasu, siis on Portugali Vabariik rikkunud kohustusi, mis tulenevad direktiivi artiklist 4 koostoimes selle direktiivi artikli 2 lõigetega 5 ja 7.

Kohtukulud

- 45 Kodukorra artikli 69 lõike 2 alusel on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Kuna komisjon on kohtukulude väljamõistmist nõudnud ja Portugali Vabariik on kohtuvaidluse kaotanud, tuleb kohtukulud temalt välja mõista.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kolmas koda) otsustab:

1. Kuna Portugali Vabariik on oma õigusaktides sätestanud videotootjate kasuks rendiõiguse, siis on Portugali Vabariik rikkunud nõukogu 19. novembri 1992. aasta direktiivi 92/100/EMÜ rentimis- ja laenutamiseõiguse ja teatavate autoriõigusega kaasnevate õiguste kohta intellektuaalomandi vallas (viimati muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiiviga 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas) artikli 2 lõikest 1 tulenevaid kohustusi.
2. Kuna Portugali Vabariik on oma õigusaktides tekitanud segaduse selles osas, kes peab rendiõiguse üleandmisel maksma esitajatele tasu, siis on Portugali Vabariik rikkunud kohustusi, mis tulenevad direktiivist 92/100, täpsemalt selle artiklist 4 koosmõjus selle direktiivi artikli 2 lõigetega 5 ja 7.
3. Mõista kohtukulud välja Portugali Vabariigilt.

Allkirjad